

'HET KLIMAAT VERANDERT. NU JOUW TUIN NOG!'

Gemeenten en waterschappen roepen mensen op om hun tuinen, daken en stoepen te vergroenen. Beter voor de wateropvang, beter voor de biodiversiteit en goed tegen de hitte. Maar: hoe krijg je iedereen zover?

Tekst Barbara Schilperoort | Beeld Hollandse Hoogte en iStockphoto

‘Je kunt een
tuintegel inleveren
voor een plant’

Weerman Gerrit Hiemstra heette in zijn bericht van begin juni vorig jaar kijkers ‘welkom in het nieuwe klimaat.’ Op veel plaatsen in het land waren hevige regenbuien gevallen. Ondergelopen straten, tunnels, kelders en akkers, de beelden spreken voor zich, maar er zijn nog geen normen voor geformuleerd.

Het KNMI hanteert alleen een definitie voor een wolkbreuk, waarbij er vijftieng millimeter in een uur valt of minstens tien millimeter in vijf minuten. De vraag is: met hoeveel wateroverlast moeten we in de toekomst rekening houden?

Er bestaan berekeningen voor de gevolgen van een bui die volgens de huidige statistieken maar eens in de honderd jaar zal vallen, maar toch... Als zo'n bui valt, dan moet een tuin twee uur lang 55 liter regen per m² zien te verwerken. Dat is voor een tuin met een gemiddelde oppervlakte van veertig m² dus meer dan tweeduizend liter water, oftewel tweehonderd emmers van tien liter. En als de buurman een stenen tuin heeft, wordt dat twee keer zoveel. In Nederland liggen ongeveer vijf miljoen tuinen. Alle tuinen bij elkaar beslaan ongeveer de helft van het IJsselmeer. Daarvan is 65 tot 80 procent voornamelijk ingericht met tegels.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) toetst met de halfjaarlijkse ‘Publieksmonitor Waterpeil’ kennis, meningen en gedrag(s)intenties over klimaatverandering en waterbewustzijn onder Nederlanders. Volgens de peiling weten inmiddels velen wel dat we in de toekomst te maken krijgen met steeds heftiger regenbuien. Tegelijkertijd leeft onder bezitters van een ‘grijze’ tuin (met voornamelijk stenen ingericht) het idee dat regenwater gewoon tussen de stenen door wegzakt. Dus waarom zou hij zijn tuin moeten vergroenen (en verblauwen)?

TREND IN DUITSLAND

Anders omgaan met regenwater is in Duitsland de trend geworden. Veel gemeenten in Duitsland hanteren een gescheiden waterheffing met aparte bedragen voor afvalwater en regenwater. Inwoners betalen alleen een bedrag voor het regenwater dat in het riool terechtkomt. Wie al het regenwater vasthoudt en in zijn tuin infiltreert, betaalt niets. Deze financiële prikkel werkt. Er is een bloeiende markt ontstaan voor afkoppelproducten. Bouwmarkten bieden een grote hoeveelheid standaardproducten voor doe-het-zelvende burgers. Inwoners van Duitse gemeenten die nog geen gescheiden waterheffing hanteren stappen zelfs naar de >

rechter om hun gemeente te dwingen die alsnog toe te passen. België verplicht het nemen van maatregelen om regenwater vast te houden bij nieuwbouw- en ingrijpende verbouwingsprojecten.

WATERKLAAR VENRAY

Ook in Nederland zijn er initiatieven om vergroening van de tuin te stimuleren. In Venray bijvoorbeeld. "Al vanaf 2000 zijn we gebouwen en verhardingen in de openbare ruimte gaan afkoppelen van het riool. Het afkoppelen van particuliere woningen was een logische volgende stap," vertelt Erik Weijzen, beleidsadviseur water en projectleider bij de gemeente Venray. "Een riool transporteert vuil water maar moet tijdens heftige buien ook heel veel regenwater transporteren. Dat kan dat riool niet aan."

Daarover is hij gaan nadenken. Zo kwam hij op het idee van een gedifferentieerd riooltarief én een subsidieregeling voor inwoners die hun tuin vergroenen. Daarvoor zocht hij eerst intern, bij zijn collega's, steun. Want zulke ideeën staan of vallen bij de uitvoerbaarheid ervan. Na anderhalf jaar sleutelen belandde zijn voorstel bij de gemeenteraad. Die ging akkoord omdat het gedifferentieerd riooltarief was gebaseerd op het principe 'de vervuiler betaalt'. Net als het al eerder geïntroduceerde systeem van gedifferentieerde afvalheffing.

"In die heel natte junimaand van 2016 behaalden we hier een nationaal regenrecord. Maar op een heleboel plekken in onze gemeente ging het goed: de overloopgebieden liepen vol, de kelders in de huizen níet." Dat versterkte volgens Weijzen het bewustzijn én het draagvlak onder de bevolking voor het project 'Waterklaar', waaraan inmiddels veertien gemeenten uit de regio Noord- en Midden-Limburg en het waterschap Limburg meedoen. "De subsidie voor het afkoppelen van je tuin, erf of terrein van het riool bedraagt zes euro per vierkante meter - tot een oppervlakte van tweehonderd vierkante meter - en drie euro voor elke vierkante meter meer. In het eerste kwartaal van dit jaar hebben we al 25.000 euro uitgekeerd. Met deze maatregelen proberen we mensen meer waterbewustzijn bij te brengen. Zodat ze begrijpen dat het niet zo verstandig is om al dat regenwater naar het riool te brengen... Maar ja, al die leidingen liggen onder de grond. Die zie je niet. Begrijpelijk dat velen daar niet bij stilstaan."

Waterbewustzijn in Nederland, de Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking (OESO) sprak er een paar jaar geleden zijn verbazing over uit dat die zo laag is, zegt Herman Havekes, strategisch adviseur bestuur en directie bij de Unie van Waterschappen. "We moeten mensen meer betrekken bij het water in hun omgeving en hen aanspreken op hun medeverantwoordelijkheid. Financiering van watermaatregelen ook anders bekijken. Dat was een OESO-aanbeveling. Kortingen op heffingen vallen daaronder. Als het werkt, moeten we het zeker niet laten."

HET LAND VAN CUIJK

Al in 2013 begonnen in Boxmeer, één van de gemeenten die samen het Brabantse Land van Cuijk vormen, de voorbereidingen voor een campagne om mensen over te halen hun tuin te vergroenen. Projectleider Arthur Hofstad vertelt welke sporen de regio volgt om de campagne te doen slagen. "Creëer draagvlak binnen het eigen gemeentelijk apparaat, bijvoorbeeld door middel van een excursie, workshops, inspirerende sprekers. Collega's van de afdelingen openbare ruimte, riolering en groenvoorzieningen bespraken casussen die allemaal te maken hadden met klimaatadaptatie. Inmiddels zien we bij steeds meer projecten ook klimaatmaatregelen terugkomen. Via het onderzoekspoor deden we een soort 'klimaatstresstest light' om te kijken waar we droogte-, hitte- en waterproblemen kunnen verwachten en hoe we die in kansen kunnen omzetten. Door het nemen van groenblauwe maatregelen kun je bijvoorbeeld recreatiemogelijkheden versterken. Zodat mensen op een warme dag niet massaal naar het strand trekken maar verkoeling zoeken bij de dichtbijgelegen plassen."

'Mensen op hun verantwoordelijkheid wijzen? Hou het vooral leuk'

'STAD MOET WEER KUNNEN ZWETEN'

Waarom moet de stad ontsteden en vergroenen? Michelle Talsma, programmamanager Watersysteemonderzoek bij Stowa, legt uit: "Stenen tuinen zijn nog steeds de trend, zowel in bestaande als in nieuwe wijken. Met als gevolg dat regenwater niet meer de grond in kan, maar via de oppervlakte de snelste weg naar het laagste punt zoekt. Daardoor lopen regenwaterputten, kelders en tunnels onder water en raken riolen overbelast. Met alle negatieve gevolgen voor de waterkwaliteit van dien. Uit oogpunt van waterkwaliteitsbeheer is begonnen met het afkoppelen van water van de riolering. Maar als regenwater niet in de riolering terecht komt, moet het ergens anders naar toe...."

Meer dan de helft van het stedelijk gebied is particulier bezit. Groene tuinen houden regenwater beter vast. Groene tuinen kunnen ook hittestress verminderen. Want planten en bomen geven schaduw, verdampen water, verdamping kost energie waardoor het koeler wordt. Het is een soort zweten, net als bij mensen gebeurt. De stad moet als het ware weer kunnen zweten."

Het externe spoor bestond ook uit tuinvergroeningsacties. In samenwerking met doe-het-zelfzaken en hoveniers zijn demonstratietuinen ingericht en straatacties opgezet. Hofstad: "We stelden tuinvergroeningspakketten samen, boden vouchers aan als tegemoetkoming in de kosten van het vergroenen van je grijze tuin. Eerst moet je de koplopers zien te bereiken, daarna de zogeheten *early majority*. Dan ontstaat op een gegeven moment het 'buurmaneffect': als je ziet dat je buurman iets doet of heeft en dat jij dat dan ook wilt."

Inmiddels heeft het Land van Cuijk in een intentieverklaring vastgelegd dat de gemeente in 2030 volledig klimaatbestendig moet zijn. "Dat is lange termijnbeleid. Maar er zijn ook quick wins nodig," benadrukt Hofstad. "Daarom gaan we onder andere een laagdrempelig klimaatspel op de markt brengen, groenblauwe schoolpleinen aanleggen en geveltuintjes in het historische centrum van het dorp Grave aanleggen."

STEENBREEKTROFEE

Den Haag is samen met ruim dertig andere Nederlandse gemeenten aangesloten bij de landelijke Operatie Steenbreek. Ontstening en vergroening van de openbare ruimte en particuliere tuinen is het doel. Voor het realiseren van de gemeentelijke duurzame ambities koos de stad voor het faciliteren van de stichting Duurzaam Den Haag, een organisatie die is ingebed binnen de gemeente maar toch onafhankelijk is én dichtbij de mensen staat.

"Dat is nodig," benadrukt Geert van Poelgeest, tot voor kort projectleider Steenbreek bij Duurzaam Den Haag. "Het gaat niet om een eenmalige actie. Het vergt jaren consequent actievoeren om mensen over te halen hun tuin te vergroenen. Je moet er goed over nadenken hoe je dat doet, want je bent een inbreker in hun privacy. Verzin leuke acties,

houd je boodschap luchtig. Ons team trekt de wijken in met een kar met gratis planten. Daar kun je een tuintegel inleveren voor een plant. Van die stenen bouwen we insectenmuurtjes. Samen met scholen, buurthuizen, hoveniers en bedrijven organiseerden we straatacties om voortuinen aan te pakken. Bied mensen handelingsperspectief. Dat werkt!" Vorig jaar is het gewicht van 125 olifanten aan stenen opgehaald. Het leverde het team van Duurzaam Den Haag de zogeheten steenbreektrofee op.

HUISJE, BOOMPJE, BETER

"Mensen op hun verantwoordelijkheid wijzen? Hou het vooral leuk! Ga uit van onderhoudsgemak en comfort. Benadruk hoe leuk het is om je tuin te vergroenen," vindt ook Hiltrud Pötz, oprichter van atelier Groenblauw, een onderzoeks- en ontwerp bureau op het gebied van de duurzame en klimaatbestendige stad. Haar bureau ontwikkelde de Huisje-Boompje-Beter website met een scala aan tips en acties voor verschillende soorten tuinen: de onderhoudsarme tuin, de levende tuin, de kindvriendelijke tuin, de stadstuin. "Omdat niet alleen tuineigenaren maar ook wijken en gemeenten verschillen, kunnen we de website aanpassen aan de lokale situatie. Leiden voert onder de titel 'Leiden gaat Goed'-campagne om de stad te verduurzamen en vergroenen. In dat kader is nu de lokale versie van de Huisje Boompje Beter site online, met informatie, nieuws en activiteiten rondom het klimaatbestendig maken van de stad. Leidenaren kunnen een score bijhouden hoe watervriendelijk, hittebestendig en biodivers hun eigen tuin is." Heemskerk, Rotterdam en Tilburg hebben (binnenkort) ook een eigen variant van Huisje Boompje Beter. Lachend, met een knipoog naar de Belastingdienst, zegt Pötz: "Zo maken we het leuker én makkelijker." |